

Euroopa Agentuuri kaasava hariduse statistika

Põhipunktid ja peamised järeldused (2014 / 2016)

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

EUROOPA AGENTUURI KAASAVA HARIDUSE STATISTIKA

**Põhipunktid ja peamised järeldused
(2014 / 2016)**

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur (edaspidi: agentuur) on iseseisev ning sõltumatu organisatsioon. Agentuuri tegevust kaasrahastavad Euroopa Liidu (EL) liikmesriikide haridusministeeriumid ja Euroopa Komisjon Euroopa Liidu Erasmus+ haridusprogrammi (2014–2020) tegevustoetusega.

Kaasrahastas Euroopa
Liidu programm
„Erasmus+”

Euroopa Komisjoni toetus trükise väljaandmisele ei kujuta endast heakskiitu selle sisule, mis peegeldab vaid trükise autorite vaateid, ja komisjon ei vastuta trükises sisalduva teabe mis tahes kasutamise eest.

Selles dokumendis esitatud kelle tahes vaated ei kujuta endast tingimata agentuuri, selle liikmesriikide või Komisjoni ametlikke vaateid.

Toimetajad: Amanda Watkins, Joacim Ramberg ja András Lénárt

Dokumendist väljavõtete tegemine on lubatud, kui neile lisatakse selge allikaviide. Raportile tuleb viidata järgmiselt: Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur 2018. *Euroopa Agentuuri kaasava hariduse statistika: Põhipunktid ja peamised järeldused (2014 / 2016)*. (A. Watkins, J. Ramberg ja A. Lénárt, toim). Odense, Taani

Et rohkem inimesi saaks raportit lugeda, on see 25 keeles ja kättesaadav elektroonilises vormingus agentuuri veebilehel www.european-agency.org

See on ingliskeelse originaalteksti tõlge. Kui kahtlete tõlgitud teabe täpsuses, siis vaadake ingliskeelset originaalteksti.

ISBN: 978-87-7110-811-8 (elektrooniline)

© **European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2018**

Sekretariaat

Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus

Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

SISUKORD

PREAMBUL	5
PÕHIPUNKTID	7
VIIS ÕIGLUSKÜSIMUST	9
1. Milline osa õppuritest käib ühtluskoolis?.....	9
<i>Suundumused andmetes, mis puutuvad õppurite tavaharidusele juurdepääsu</i>	10
2. Milline osa õppuritest veedab enamiku ajast koos klassikaaslastega tavaklassides?	10
<i>Suundumused andmetes, mis puudutavad õppurite juurdepääsu kaasavale haridusele</i>	11
3. Kuhu pannakse õppima õppurid, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus?.....	11
<i>Suundumused andmetes, mis puudutavad õppurite tuvastamise määra, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus</i>	12
<i>Suunamine võrreldes kogu õpilaskonnaga</i>	12
<i>Suundumused andmetes, mis puudutavad nende õppurite suunamist, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, võrreldes kogu õpilaskonnaga</i>	14
<i>Suunamine võrreldes õpilaskonnaga, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus</i>	15
4. Millised on erinevused tuvastamise ja suunamise määrades tüdrukute ja poiste vahel, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus?	17
5. Millised on erinevused tuvastamise ja suunamise määrades ISCED 1. ja 2. taseme õppurite vahel?	18
EASIE TÖÖ TAUSTAKS	22
Andmete katvus.....	22
Olulised aspektid EASIE andmekogumistöös	23
<i>Ametliku hariduslike erivajaduste otsuse praktikas rakendatav definitsioon</i>	23
<i>Kaasava korralduse praktikas rakendatav definitsioon</i>	24
EASIE andmeanalüüsi põhiohk.....	24
Olulised märkused.....	25
KASUTATUD ALLIKAD	26
LISA: EASIE NÄITAJAD 2014. JA 2016. AASTAST	28
1. Tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr, arvatud kogu registreeritud õpilaskonna põhjal	28
2. Vanusepõhised valimid.....	28
3. Õppurid, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus	28
<i>3a. Tuvastamismäärad</i>	28
Põhipunktid ja peamised järeldused (2014 / 2016)	3

<i>3b. Õppurite suunamise jaotus, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, arvatatud registreeritud õpilaskonna põhjal.....</i>	<i>28</i>
<i>3c. Õppurite suunamise jaotus, arvatatud hariduslike erivajadustega õpilaskonna põhjal.....</i>	<i>29</i>

PREAMBUL

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur (edaspidi: agentuur) on üle 20 aasta olnud oma liikmesriikide koostööorganiks kaasava hariduse poliitika küsimustes. Andmete kogumine on selle töö lahutamatu osa. Eialgu keskendus agentuur hariduslike erivajadustega õppuritele, viimasel ajal on tema uurimisala laiendatud, võttes arvesse kõiki õppureid kaasava hariduse süsteemides.

Praegu koosneb [Euroopa Agentuuri kaasava hariduse statistika](#) (EASIE) töö rahvuslike andmete kogumisest, esitamisest ja analüüsist (Euroopa Agentuur, kuupäev puudub-a). Andmed on seotud kokkulepitud näitajatega, mis valgustavad olulisi küsimusi kaasava hariduse poliitikas. Kõik andmed pärinevad rahvusliku tasandi [andmeekspertidelt](#) (Euroopa Agentuur, kuupäev puudub-b).

Olemasolevad andmekogumid hõlmavad 30 riiki ning aitavad hinnata:

- juurdepääsu tavaharidusele;
- juurdepääsu kaasavale haridusele;
- hariduslike erivajaduste ametliku otsusega õppurite suunamist.

Andmed on jaotatud soo ja [rahvusvahelise ühtse hariduse liigituse](#) (ISCED) taseme põhjal (UNESCO statistikainstituut, 2011).

Selle lühikese raporti eesmärk on tõsta esile EASIE senise töö põhipunktid ja peamised järeldused. Praegu on saadaval kaks [EASIE andmekogumit](#) (Euroopa Agentuur, kuupäev puudub-c) ja [riikidevahelised raportid](#):

- 2014, põhineb õppeaastal 2012/2013 (Euroopa agentuur, 2017)
- 2016, põhineb õppeaastal 2014/2015 (Euroopa agentuur, 2018a).

Peale nende raportite pakub agentuuri sekretariaat soovi korral juurdepääsu täielikele andmekogumitele (secretariat@european-agency.org) Exceli failide näol, mis võimaldavad andmeid mitmel moel kuvada.

Selles raportis pole esitatud andmete üksikasjalikku statistilist analüüsi ning raport ei hõlma kõiki võimalikke analüüsi liike, mida andmekogumitele teha saaks. Selle asemel on raportis esitatud 2014. ja 2016. aasta andmekogumite üldine „tõlgendus“. Eesmärgiks on tõsta esile kõigist andmekogumitest tuletatud põhipunktid ja uued järeldused, mis on olulised agentuuri liikmesriikide töös.

Järgmises peatükis on esitatud **10 põhipunkti**, mis tulenevad 2014. ja 2016. aasta EASIE tööst.

Järgnevas peatükis on esitatud **peamised järeldused seoses viie õiglusküsimusega**, mille uurimine on EASIE töö eesmärgiks. Igaüks neist on piiritletud põhiküsimusena, mis on õiglusküsimuse mõistmise aluseks.

Raporti viimane peatükis esitleb [EASIE töö üldtausta](#).

Me loodame, et poliitikakujundajatel, praktikutel, teadlastel ja teistel süsteemi osapooltel on viimase aja EASIE töö põhipunktidest ja peamistest järeldest kasu ühistes jõupingutustes, mille sihiks on kaasavamate haridussüsteemide arendamine.

Cor J.W. Meijer

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuuri juhataja

PÕHIPUNKTID

2014. ja 2016. aasta andmekogumite põhjal on võimalik tuvastada 10 põhipunkti.

- 1** Kokkuvõttes toetavad olemasolevad andmed agentuuri teistest töövaldkondadest pärinevat väidet, et kaasav haridus kuulub kõigi agentuuri liikmesriikide poliitilisse visiooni. Kõik riigid pakuvad kaasava hariduse võimalusi mõnedele õppuritele, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus. Kuid suunamisvõimaluste ja -määrade uurimine näitab, et mis puutub õppuritesse, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, rakendavad liikmesriigid seda visiooni eri viisidel ja eri määral.
- 2** Pöörates tähelepanu sellele, kuidas eri riikides on defineeritud „ametlik hariduslike erivajaduste otsus“ – vaadake [taustainfot riigiti](#) (Euroopa Agentuur, kuupäev puudub-c) – näeme, et iga riik määratleb hariduslikud erivajadused erinevatel õppurite rühmadel. Ametliku hariduslike erivajadustega otsusega õppurite hulka kuuluvad puuetega õppurid, nagu neid määratletakse *puuetega inimeste õiguste konventsioonis* (Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, 2006), aga ka teised õppurite rühmad, kellel on hariduslikud lisa- või erivajadused, mille rahuldamiseks on vaja lisatuge ja -ressursse. See on üks peamisi põhjusi, miks andmed riigiti nii palju erinevad ja miks riikidevaheliste võrdluste tegemine on keeruline ja võib mõnes osas olla võimatu.
- 3** „Ametliku hariduslike erivajaduste otsusega“ õppurite tuvastamistunnused on eri riikides väga erinevad. Need andmed peegeldavad riikidevahelisi erinevusi seadusandluses ja põhimõtetes, mille järgi hariduslike erivajadustega õppureid tuvastatakse ja mida agentuur on esitlenud ning arutanud oma teistes töövaldkondades.
- 4** Üheski meie uuritud riikidest pole täiesti kaasavat süsteemi, kus 100% õppuritest käivad tavaklassides ning õpivad vähemalt 80% ajast koos klassikaaslastega, nagu näeb ette EASIE suunamise sihttase. Kõikides riikides on kasutusel mitmesugused eraldi õppevormid hariduslike erivajadustega lastele – koolid, klassid ja/või üksused, samuti erinevad koolivälise hariduse vormid (nt koduõpe või teenused, mida pakuvad teised sektorid). Kaasava suunamise määr riikides jääb umbes 92% kuni 99,5% vahele. Need andmed pakuvad hetkeülevaadet sellest, kui lähedal on riigid täiesti kaasavale süsteemile.

- 5** Suunamismäärad eraldi õppes, mis jääb tavaharidusest väljapoole (omaette seisvad erikoolid, klassid, üksused ja mitteformaalse hariduse programmid) on igas riigis erinevad. Need andmed peegeldavad riikidevahelisi erinevusi seadusandluses ja poliitikas, mis puutub hariduslikku toesse ja hariduskorraldusse, ja mida agentuur on jällegi esitlenud ning arutanud oma teistes töövaldkondades.
- 6** Kõikides riikides on poisse, kellel tuvastatakse hariduslik erivajadus, mis nõuab ametlikku otsust erivajaduse kohta, umbes kaks korda enam kui tüdrukuid. See 2 : 1 suhe peegeldub poiste ja tüdrukute erinevatesse hariduskeskkondadesse suunamise määrades, mis on ilmne enamikus riikides.
- 7** Soolise jaotuse kohta joonistub kõigis riikides ühtmoodi välja selge seaduspära. Vaadates ISCED taseme jaotust, on asi täpselt vastupidi: esialgu ei ilmne mingit selget seaduspära. Riikide vahel on olulised erinevused, mis puutub õppurite proportsiooni kahes ISCED tasemes. See näitab, et riigid tuvastavad ametlikku erivajaduste otsust vajavaid õppureid eri viisil ning erinevas kooliastmes.
- 8** Õppurite olukord, kes erinevatel põhjustel ja erinevates tingimustes koolis ei käi (st ametlikult õppeasutusse registreeritud, kuid kohal ei käi, või ei saa ametlikult mingit haridust), on peaaegu kõikides riikides selgusetu. See nõuab põhjalikumalt uurimist, sest andmed on enamikus riikides tihti piiratud või puuduvad täiesti.
- 9** Suundumust osutavad andmed kõikide riikide kohta ei näita kokkuvõttes mingit keskmist muutust õppurite määrades, kellel on ametlikult tuvastatud hariduslikud erivajadused. Mõne üksiku riigi puhul siiski selgelt kasvanud õppurite määr, kellel on ametlikult tuvastatud hariduslikud erivajadused.
- 10** Suundumust osutavad andmed kõikidest riikidest näitavad ka seda, et keskmiselt on vaevumärgatavalt kahanenud õppurite määr, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes õpivad tavaõppuritest täiesti eraldi (eriklassides ja -koolides).

VIIS ÕIGLUSKÜSIMUST

Selles peatükis on esitatud peamised järeldused 2014. ja 2016. aastast seoses **viie õiglusküsimusega**, mille uurimine on EASIE töö eesmärgiks. Need õiglusküsimused on:

1. Juurdepääs tavaharidusele
2. Juurdepääs kaasavale haridusele
3. Hariduslike erivajaduste ametliku otsusega õppurite suunamine
4. Kuidas jaotuvad soo põhjal nende õppurite suunamise andmed, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus
5. Kuidas jaotuvad ISCED taseme põhjal nende õppurite suunamise andmed, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus.

Iga probleem on piiritletud põhiküsimusena, mis on õiglusküsimuse mõistmise aluseks. Ülejäänud peatükk keskendub andmeanalüüsi näitajatele, mis püüavad küsimusele vastata. Näitajad, mida igas peatükis arutatakse, on nummerdatud sarnaselt näitajatega 2014. ja 2016. aasta [riikidevahelistes raportites](#) (Euroopa Agentuur, 2017; 2018a).

Selleks et saada täpsemat informatsiooni ükskõik millise näitaja kohta, vaadake riikidevahelisi raporteid. Seal seletatakse, mida iga näitaja endast kujutab, millist arvutusmeetodit kasutati, milliseid riike arvestati ning milline oli näitaja tulemus. Raportites on graafikud ja tabelid, mis esitavad kogu olemasoleva riikliku teabe iga näitaja kohta.

Seitsme näitaja puhul, mis keskenduvad kogu õpilaskonnale, on esitatud järeldused andmetest ilmnevate suundumuste kohta. Need järeldused keskenduvad erinevustele kogukeskmiste (protsentmäärade) vahel 2014. ja 2016. aasta andmetes. Suundumust osutavad andmed on esitatud protsendipunktina, mis näitab kasvu või kahanemist kahe andmekogumi vahel. Oluline on märgata, et need suundumust osutavad andmed hõlmavad ainult riike, mille jaoks on olemas andmed nii 2014. kui ka 2016. aastast.

Kõigi näitajate puhul on põhiküsimustesse ja -probleemidesse puutuvad järeldused esitatud selgitustes.

1. Milline osa õppuritest käib ühtluskoolis?

See küsimus keskendub õppurite juurdepääsule tavaharidusele.

Näitaja 1.1 käsitleb õppurite **tavaharidust** pakkuvasse kooli registreerumise määra – see tähendab õppurite protsentmäära, kes on kantud ükskõik millise tavaharidust pakkuva asutuse nimekirja, arvatuna õppurite koguarvust, kes on kantud ükskõik millise haridusasutuse nimekirja.

Esitatud andmed keskenduvad õppuritele, kes on või ei ole tavahariduses.

Enamikus riikides tähendab tavaharidust pakkuva kooli (ühtluskooli) registreerumine suunamist tavaklassi või omaette eriklassi ühtluskoolis. Õppurid, kes pole tavaasutustes,

on kas täiesti omaette erikoolides, mitteformaalses õppes, mida pakutakse tervishoiu- või sotsiaalteenuste jm raames või on tegemist kooliväliste õppuritega.

2014. aasta andmed on saadaval 28 riigi kohta. Kõigi 28 riigi lõikes jääb tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr vahemikku 93,44% kuni 99,88%; kogukeskmine 28 riigi kohta on 97,36%.

2016. aasta andmed on saadaval 29 riigi kohta. Kõigi 29 riigi lõikes jääb tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr vahemikku 92,02% kuni 99,97%; kogukeskmine 29 riigi kohta on 98,64%.

Olemasolevad andmed näitavad, et kõikides riikides käib õppurite valdav enamus ühtluskoolides, kuid mitte kõik õppurid ei käi ühtluskoolides.

Üheski riigis pole 100% õpilastest registreeritud tavaharidust pakkuvasse kooli.

Suundumused andmetes, mis puutuvad õppurite tavaharidusele juurdepääsu

Andmed nii 2014. kui ka 2016. aasta kohta on saadaval 25 riigi kohta. Kõigi 25 riigi lõikes suurenes tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr ajavahemikus 2014 kuni 2016 keskmiselt veidi üle 1 protsendipunkti.

Andmed osutavad sellele, et üleüldine tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr oli 2016. aastal veidi üle 1 protsendipunkti kõrgem võrreldes 2014. aastaga.

2. Milline osa õppuritest veedab enamiku ajast koos klassikaaslastega tavaklassides?

See küsimus keskendub kõigi õppurite juurdepääsule kaasavale haridusele.

Näitaja 1.2 käsitleb **kaasavas** hariduses registreerumise määra – see tähendab õppurite protsentmäära, kes teadaolevalt veedavad vähemalt 80% õppeajast koos klassikaaslastega tavaklassis, arvatuna õppurite koguarvust, kes on registreeritud kõikidesse haridusasutustesse.

Need andmed näitavad õppureid, kes on, ja õppureid, kes pole kaasavas hariduses, EASIE 80% õppeaja suunamise sihttaseme järgi.

Enamikus riikides tähendab kaasavas hariduses õppimine suunamist tavaklassi 80% õppeaja suunamise sihttaseme põhjal, või mõne selle sihttaseme analoogi põhjal (vaadake [kaasava korralduse](#) praktikas rakendatavat definitsiooni peatükis „Olulised aspektid EASIE andmekogumistöös“, kust leiate rohkem informatsiooni).

Õppurid, kes pole kaasavalt korraldatud keskkonnas, on kas ühtluskoolis eraldi klassides, täiesti omaette erikoolides, mitteformaalses õppes, mida pakutakse tervishoiu- või sotsiaalteenuste jm raames, või pole üldse formaalses hariduses.

2014. aasta andmed on saadaval 26 riigi kohta. Kaasavas hariduses registreerumise määrad jäävad vahemikku 93,47% kuni 99,88%; kogukeskmine 26 riigi kohta on 97,54%.

2016. aasta andmed on saadaval 28 riigi kohta. Kaasavas hariduses registreerumise määrad jäävad vahemikku 92,02% kuni 99,97%; kogukeskmine 28 riigi kohta on 98,19%.

Olemasolevad andmed näitavad, et üheski osalevas riigis ei õpi 100% õpilastest kaasavalt korraldatud keskkonnas. Kõikides riikides on kasutusel mingit liiki eriharidus, mis toimub omaette asutustes (eraldi koolid ja üksused), ja ka eraldi klassid ühtluskoolides.

Suundumused andmetes, mis puudutavad õppurite juurdepääsu kaasavale haridusele

Andmed nii 2014. kui ka 2016. aasta kohta on saadaval 23 riigi kohta. Kaasavas hariduses registreerumise määr suurenes kõigi 23 riigi lõikes keskmiselt vaevumärgatavalt (0,14 protsendipunkti).

Andmed näitavad, et ajavahemikus 2014 kuni 2016 suurenes vaevumärgatavalt õppurite kogumäär, kes veedavad enamiku ajast koos klassikaaslastega tavaklassides.

3. Kuhu pannakse õppima õppurid, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus?

See küsimus keskendub sellele, kuhu paigutatakse õppima õppurid, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, enamikuks ajaks (80% või rohkem).

Samas on oluline enne sellele küsimusele vastamist uurida õppuritel otsusega hariduslike erivajaduste **tuvastamise määra**. Seda käsitleb näitaja 3a.1, keskendudes õppurite protsentmääradele, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, kogu registreeritud õpilaskonnast.

2014. aasta andmed on saadaval 30 riigi kohta. Tuvastamise määrad jäävad vahemikku 1,11% kuni 17,47%. Keskmine kõigi riikide lõikes on 4,53%.

2016. aasta andmed on saadaval 30 riigi kohta. Tuvastamise määrad jäävad vahemikku 1,06% kuni 20,50%. Keskmine kõigi riikide lõikes on 4,44%.

Näeme märgatavat erinevust õppurite arvus ning määras, kellel on tuvastatud hariduslik erivajadus (sh puue), mis vajab mingit liiki lisatuge. See peegeldab erinevusi riikide poliitikas ja praktikas, mis puutub haridusse üldiselt ja eriharidusse konkreetselt.

Erinevusi tuvastamismäärades võib suuresti seletada erinevustega hindamisprotseduurides ja rahastamise mehhanismides, mitte erinevate haridusliku erivajaduse või puude vormide, mis nõuavad ametlikku erivajaduse otsust, tegeliku esinemisega.

Suundumused andmetes, mis puudutavad õppurite tuvastamise määra, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus

Andmed nii 2014. kui ka 2016. aasta kohta on saadaval 29 riigi kohta. Kõigi 29 riigi lõikes oli nende õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, keskmine osakaal 2014. ja 2016. aastal umbes sama (erinevus 0,04 protsendipunkti).

Andmed näitavad, et kõigi riikide lõikes ei olnud muutust õppurite tuvastamise määras, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, kuid mõne üksiku riigi puhul on muutus märgatav.

Õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, suunamise jaotust saab uurida kahel erineval viisil:

1. suunamine võrreldes kogu õpilaskonnaga (st kõigi õppuritega)
2. suunamine võrreldes õpilaskonnaga, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus.

Mõlemat varianti käsitletakse allpool eraldi.

Suunamine võrreldes kogu õpilaskonnaga

Näitaja 3b.1 käsitleb õppurite protsentmäära, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on kaasavas hariduses, kogu registreeritud õpilaskonnast.

2014. aasta andmed on saadaval 28 riigi kohta. Õppurite protsentmäär, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes õpivad kaasavalt korraldatud keskkonnas, jääb vahemikku 0,14% kuni 16,02%; kogukeskmise 28 riigi lõikes on 2,36%.

2016. aasta andmed on saadaval 28 riigi kohta. Õppurite protsentmäär, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes õpivad kaasavalt korraldatud keskkonnas, jääb vahemikku 0,12% kuni 19,05%; kogukeskmise 28 riigi lõikes on 2,73%.

Vaadates neid andmeid võrdluses õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, protsentmääraga kogu õpilaskonnast, näeme, et paljudes riikides, kus hariduslike erivajaduste tuvastamise määr on kõige kõrgem, paigutatakse enamik neist õppuritest kaasvalt korraldatud keskkonda.

Näitaja 3b.2 käsitleb õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes õpivad eriklassides, protsentmäär kogu õpilaskonnast.

2014. aasta andmed on saadaval 24 riigi kohta. Suunamise määr jääb vahemikku 0,09% kuni 3,64%. Keskmiselt kokku 0,56% õppuritest, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, õpivad ühtluskoolides omaette eriklassides.

2016. aasta andmed on saadaval 24 riigi kohta. Suunamise määr jääb vahemikku 0,07% kuni 3,70%. Keskmiselt kokku 0,53% õppuritest, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, õpivad ühtluskoolides omaette eriklassides.

Kõigis riikides on õppuritel võimalusi registreeruda ühtluskooli, kuid võib juhtuda, et nad veedavad suurema osa ajast klassikaaslastest eraldi.

Siinjuures on oluline märgata, et selle aspekti puhul võib olla tegu vähese teatamisega. Õppurite kohta, kes õpivad ühtluskoolis eraldi klassis, on paljude riikide sõnul raske andmeid esitada. Andmed erikoolide kohta on enamikus andmeid esitavates riikides kergemini ligipääsetavad.

Näitaja 3b.3 käsitleb õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes õpivad erikoolides, protsentmäär kogu õpilaskonnast.

2014. aasta andmed on saadaval 30 riigi kohta. Suunamise määr jääb vahemikku 0,09% kuni 7,06%. Õppurite, kes õpivad omaette erikoolides, keskmine kogumäär on 1,82%.

2016. aasta andmed on saadaval 30 riigi kohta. Suunamise määr jääb vahemikku 0,03% kuni 7,98%. Õppurite, kes õpivad omaette erikoolides, keskmine kogumäär on 1,54%.

Kõigis riikides on õppuritel võimalusi registreeruda omaette erikooli, kus nad veedavad suurema osa ajast eakaaslastest eraldi.

Erikooli suunamise määrade suur vahemik osutab sellele, et õppurite jaoks, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, kasutatakse eri riikides väga erinevaid suunamise protseduure ja struktuure.

Näitaja 3b.4 käsitleb õppurite protsentmäär, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on mitteformaalses hariduses, kogu registreeritud õpilaskonnast.

Ainult neli riiki suutis selle näitaja kohta andmeid esitada. Seega ei ilmne mingeid selgeid järeldusi ning näitajat siin ei käsitleta. (Raporti peatükis „[Olulised märkused](#)“ viidatakse puuduvate andmete probleemile.)

Näitaja 3b.5 käsitleb õppurite protsentmäära, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes saavad haridust täiesti eraldi (st erikoolides ja -klassides), kogu registreeritud õpilaskonnast.

2014. aasta andmed on saadaval 24 riigi kohta. Täiesti eraldi haridust saavate õppurite protsentmäär jääb vahemikku 0,36% kuni 6,28%, keskmine kogumäär 24 riigi lõikes on 1,67%.

2016. aasta andmed on saadaval 24 riigi kohta. Täiesti eraldi haridust saavate õppurite protsentmäär jääb vahemikku 0,55% kuni 5,88%, keskmine kogumäär 24 riigi lõikes on 1,62%.

Kõigis riikides on mõnedele õppuritele – eriti neile, kellel on keerulised ja rasked erivajadused ja/või puuded – omaette eriharidus ikka veel selleks haridusliku suunamise liigiks, mis tagab nende õiguse haridusele, kuigi mitte kaasavale haridusele.

Suundumused andmetes, mis puudutavad nende õppurite suunamist, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, võrreldes kogu õpilaskonnaga

Andmed näitaja 3b.1 kohta nii 2014. kui ka 2016. aastast on saadaval 25 riigi kohta. Kõigi 25 riigi lõikes suurenes keskmiselt vähesel määral (0,27 protsendipunkti) õppurite osakaal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on kaasavas korralduses, 2014. aastast 2016. aastani.

Andmed näitavad, et kokkuvõttes suurenes keskmiselt vähesel määral õppurite osakaal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on paigutatud kaasavalt korraldatud keskkonda.

Andmed näitaja 3b.2 kohta nii 2014. kui ka 2016. aastast on saadaval 23 riigi kohta. Kõigi 23 riigi lõikes oli õppurite keskmine osakaal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes õpivad eraldi klassides, 2014. ja 2016. aastal umbes sama (vähenes 0,04 protsendipunkti).

Andmed näitavad, et õppurite osakaal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on paigutatud eraldi klassidesse, jäi peaaegu samaks.

Andmed näitaja 3b.3 kohta nii 2014. kui ka 2016. aastast on saadaval 28 riigi kohta. Kõigi 28 riigi lõikes oli õppurite keskmine osakaal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike

erivajaduste otsus ja kes õpivad erikoolides, 2014. ja 2016. aastal umbes sama (vähenes 0,06 protsendipunkti).

Andmed näitavad, et õppurite osakaal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on paigutatud erikoolidesse, jäi peaaegu samaks.

Andmed näitaja 3b.5 kohta nii 2014. kui ka 2016. aastast on saadaval 23 riigi kohta. Kõigi 23 riigi lõikes vähenes vaevumärgatavalt (0,05 protsendipunkti) õppurite osakaal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes saavad täiesti eraldi haridust, 2014. aastast 2016. aastani.

Andmed näitavad, et õppurite osakaal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes saavad täiesti eraldi haridust, vähenes vaevumärgatavalt.

Suunamine võrreldes õpilaskonnaga, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus

Näitaja 3c.1 käsitleb õppurite protsentmäära, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on kaasavas hariduses, kogu hariduslike erivajadustega õpilaskonnast.

2014. aasta andmed on saadaval 28 riigist. Protsentmäär jääb vahemikku 3,46% kuni 98,18% ja kogukeskmine on 52,68%.

2016. aasta andmed on saadaval 28 riigist. Protsentmäär jääb vahemikku 4,98% kuni 99,21% ja kogukeskmine on 60,56%.

Õppurite suunamise vahemik kaasavas hariduses, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, on üpris lai. See näitab jällegi, et eri riikidel on väga erinev lähenemine, mis puutub tuvastatud hariduslike erivajadustega õppuritele hariduse pakkumisse.

Kõikide riikide lõikes õpivad rohkem kui pooled tuvastatud hariduslike erivajadustega õppurid kaasavalt korraldatud keskkonnas – st tavaklassis – üle 80% õppeajast.

Näitaja 3c.2 käsitleb õppurite protsentmäära, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on eriklassides, kogu hariduslike erivajadustega õpilaskonnast.

2014. aasta andmed on saadaval 24 riigist. Protsentmäär jääb vahemikku 1,89% kuni 59,69% ja kogukeskmine on 13,16%.

2016. aasta andmed on saadaval 24 riigist. Protsentmäär jääb vahemikku 2,15% kuni 55,34% ja kogukeskmine on 11,91%.

Näib, et mis puutub hariduslike erivajadustega õppurite eriklassidesse suunamisse, on riikide vahel suured erinevused.

Võrreldes teiste suunamisvariantidega (st kaasav haridus või erikoolid), pole see suunamisvariant nii levinud. Kuid nagu varem märgitud, võib nende andmete puhul tegu olla vähese teatamisega, kuna paljud riigid on osutanud, et neil on raske selle näitaja puhul usaldusväärseid andmeid esitada.

Näitaja 3c.3 käsitleb õppurite protsentmäära, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes õpivad erikoolides, kogu hariduslike erivajadustega õpilaskonnast.

2014. aasta andmed on saadaval 30 riigist. Protsentmäär jääb vahemikku 1,74% kuni 95,73% ja kogukeskmine on 40,04%.

2016. aasta andmed on saadaval 30 riigist. Protsentmäär jääb vahemikku 0,79% kuni 100,00% ja kogukeskmine on 34,76%.

Riigid on teatanud, et andmed hariduslike erivajadustega õppurite kohta on selle näitaja puhul kõige usaldusväärsemad. Samuti on need andmed saadaval kõikidest riikidest, mis andmekogumistöö osalevad.

Mis puutub selle suunamisvariandi kasutamisse, näeme väga erinevaid lähenemisi – erikoolidesse paigutatakse vähem kui 1 protsendist kuni peaaegu 100 protsendini õppuritest, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus. See näitab jällegi suuri riikidevahelisi erinevusi hariduskorralduses ja -poliitikas.

Näitaja 3c.4 käsitleb õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on mitteformaalses hariduses, protsentmäära kõigist õppuritest, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus. Ainult neli riiki suutis selle näitaja kohta andmeid esitada. Seega ei ilmne mingeid selgeid järeldusi ning näitajat siin ei käsitleta. (Raporti peatükis „[Olulised märkused](#)“ arutatakse puuduvate andmete probleemi.)

Näitaja 3c.5 käsitleb õppurite protsentmäära, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes saavad haridust täiesti eraldi (st erikoolides ja -klassides), kogu hariduslike erivajadustega õpilaskonnast.

2014. aasta andmed on saadaval 24 riigist. Protsentmäär jääb vahemikku 7,11% kuni 100% ja kogukeskmine on 39,05%.

2016. aasta andmed on saadaval 24 riigist. Protsentmäär jääb vahemikku 7,10% kuni 100%¹ ja kogukeskmine on 36,56%.

Eraldi haridusse suunamise määr erineb riigiti oluliselt. Sellegipoolest on kõikides andmeid esitavates riikides mõned õppurid, kelle õigust saada kaasavat haridust koos klassikaaslastega ei rahuldata.

Kõigi osalevate riikide lõikes saavad haridust eraldi, mittekaasavalt korraldatud keskkonnas peaaegu 40% õppuritest, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus.

4. Millised on erinevused tuvastamise ja suunamise määrades tüdrukute ja poiste vahel, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus?

Andmete kogus on õppurite kohta, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, esitatud soopõhine jaotus, mis puutub:

- tuvastamismääradesse;
- õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, suunamise jaotusse, arvatuna kogu registreeritud õpilaskonna põhjal;
- õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, suunamise jaotusse, arvatuna õpilaskonna põhjal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus.

Nende õppurite määra, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, soopõhist jaotust käsitleb näitaja 3a.1. See näitaja keskendub meessoost/naissoost õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, protsentmääradele kogu registreeritud õpilaskonnast.

2014. aasta andmed on saadaval 23 riigi kohta. Hariduslike erivajaduste tuvastamise määr poiste hulgas jääb vahemikku 0,68% kuni 10,99%, kogukeskmisega 2,86%. Hariduslike erivajaduste tuvastamise määr tüdrukute hulgas jääb vahemikku 0,43% kuni 6,48%, kogukeskmisega 1,37%.

2016. aasta andmed on saadaval 26 riigi kohta. Hariduslike erivajaduste tuvastamise määr poiste hulgas jääb vahemikku 0,64% kuni 12,69%, kogukeskmisega 2,99%. Hariduslike erivajaduste tuvastamise määr tüdrukute hulgas jääb vahemikku 0,42% kuni 7,82%, kogukeskmisega 1,45%.

Peale tuvastamismäärade jaotuse soo põhjal uuriti 2016. aastal ka õppurite soopõhist jaotumist. See põhines meessoost/naissoost õppurite koguarvul, kelle kohta on tehtud

¹ Nii 2014. kui ka 2016. aasta andmekogumite puhul tuleks väärtust 100%, mis ilmneb ühe riigi andmetest selle näitaja raames, pidada võõrväärtuseks. Seda seetõttu, et andmed õppurite kohta, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, on saadaval ainult eriklasside ja erikoolide ja mitte ühegi kaasava hariduse vormi puhul.

ametlik hariduslike erivajaduste otsus, võrreldes õpilaskonnaga, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus.

2016. aasta andmed on saadaval 26 riigi kohta. Jaotumine poiste hulgas jääb vahemikku 60,16% kuni 73,50%, kogukeskmisega 67,35%. Tüdrukute hulgas on kogukeskmise 32,65% ja jaotumine jääb vahemikku 26,50% kuni 39,84%.

Poiste ja tüdrukute tuvastamismäärade proportsioon kõigi riikide lõikes on 2 : 1. Õpilaskond, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, koosneb 68% poistest ja 32% tüdrukutest.

Erinev arv riike on võimeline esitama andmeid 10 näitaja kohta, mis käsitlevad soopõhist jaotust nende õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, suunamises erinevatesse hariduskeskkondadesse (kaasav haridus, eriklassid, erikoolid, mitteformaalne haridus, kõik eraldi keskkonnad).

Võrreldes kõiki neid näitajaid, näeme, et soopõhine jaotumine kõigi näitajate puhul on peaaegu sama: erinevate keskkondade lõikes on õppuritest, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, umbes kaks kolmandikku poisid ja umbes kolmandik tüdrukud. See järeldus on selge nii näitajate puhul, mis põhinevad kogu õpilaskonnal, kui ka nende puhul, mis põhinevad hariduslike erivajadustega õpilaskonnal.

Suunamise proportsioon kõikides keskkondades (kaasav haridus, eriklassid, erikoolid ja kõik eraldi keskkonnad) on samuti 2 : 1. Teisisõnu on kõigi riikide lõikes erinevates suunamistes umbes kaks korda enam poisse kui tüdrukuid.

See järeldus paistab osutavat, et kõigi riikide haridussüsteemides tuvastatakse poistel hariduslike erivajadusi sagedamini kui tüdrukutel.

Tuvastamise 2 : 1 proportsioon peegeldub suunamise proportsioonis: võrreldes tüdrukutega paigutatakse kaks korda enam poisse, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, kaasavasse haridusse, eriklassidesse või erikoolidesse.

5. Millised on erinevused tuvastamise ja suunamise määrades ISCED 1. ja 2. taseme õppurite vahel?

Kaks elementi EASIE andmekogumisest võtavad arvesse järgmisi ISCED küsimusi.

- Vanusepõhise valimi andmed, esitatud tabelis 2
- ISCED taseme 1 ja 2 jaotus, esitatud tabelis 3.

Vanusepõhise valimi andmed tuvastavad õpilaskonna, kes on 9 aasta vanused (vastab tüüpilisele ISCED 1 vanusevahemikule enamikus riikides) ja 15 aasta vanused (vastab

tüüpilisele ISCED 2 vanusevahemikule enamikus riikides). Need kaks vanust vastavad ka Euroopa Liidu tasemel andmekogumisele koolist väljalangemise määrade kohta.

Näitaja 2.1 esitab vanusepõhise valimi andmed õppurite kohta, kes on 9-aastased.

Näitaja 2.2 esitab vanusepõhise valimi andmed õppurite kohta, kes on 15-aastased.

Mõlemad näitajad käsitlevad tavaharidusele registreerumise määra – see tähendab teatavas vanuses õppurite protsentmäära, kes on registreeritud ükskõik millises tavaharidust pakkuvas asutuses, arvatuna samas vanuses õppurite koguarvust, kes on registreeritud kõikides haridusasutustes.

Andmed keskenduvad 9 ja 15 aasta vanustele õppuritele, kes on või ei ole tavahariduses. Kumbki ISCED tase on andmetes esindatud kitsama vanuserühma kujul, mis jääb vastavasse ISCED vanusevahemikku peaaegu kõikides riikides.

9-aastaste kohta on 2014. aasta andmed saadaval 25 riigi kohta. Tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr 9-aastaste seas jääb vahemikku 93,27% kuni 100,00% ja kogukeskmine on 98,10%.

9-aastaste kohta on 2016. aasta andmed saadaval 27 riigi kohta. Tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr 9-aastaste seas jääb vahemikku 93,79% kuni 99,98% ja kogukeskmine on 98,54%.

15-aastaste kohta on 2014. aasta andmed saadaval 23 riigi kohta. Tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr 15-aastaste seas jääb vahemikku 88,29% kuni 99,81% ja kogukeskmine on 98,18%.

15-aastaste kohta on 2016. aasta andmed saadaval 26 riigi kohta. Tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr 15-aastaste seas jääb vahemikku 88,23% kuni 99,99% ja kogukeskmine on 97,07%.

Kõigis riikides õpib ühtluskoolides valdav enamus 9-aastasi õppureid, kuid mitte kõik. Kõigis riikides õpib ühtluskoolides valdav enamus 15-aastasi õppureid, kuid mitte kõik. Üheski riigis pole 100% registreerumist tavaharidust pakkuvasse kooli 15-aastaste õppurite seas.

Seostades vanusepõhise valimi andmed ISCED tasemetega, on tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määrad ISCED tasemete 1 ja 2 puhul peaaegu samad.

Näitajad 2.3 and 2.4 vaatlevad vanusepõhise valimi kaasavas hariduses registreerumise määra vastavalt 9- ja 15-aastaste puhul, st konkreetnes vanuses õppurite, kes teadaolevalt veedavad vähemalt 80% õppeajast koos klassikaaslastega tavaklassis, protsentmäära samas vanuses õppurite koguarvust, kes õpivad ükskõik millises hariduskeskkonnas.

9-aastaste kohta on 2014. aasta andmed saadaval 21 riigi kohta. Kaasavas hariduses registreerumise määrad jäävad vahemikku 93,27% kuni 100,00% ja kogukeskmine on 98,18%.

9-aastaste kohta on 2016. aasta andmed saadaval 22 riigi kohta. Kaasavas hariduses registreerumise määrad jäävad vahemikku 93,79% kuni 99,98% ja kogukeskmine on 98,67%.

15-aastaste kohta on 2014. aasta andmed saadaval 20 riigi kohta. Kaasavas hariduses registreerumise määrad jäävad vahemikku 92,00% kuni 99,79%; kogukeskmine 20 riigi kohta on 97,88%.

15-aastaste kohta on 2016. aasta andmed saadaval 21 riigi kohta. Kaasavas hariduses registreerumise määrad jäävad vahemikku 78,78% kuni 99,99%; kogukeskmine 21 riigi kohta on 98,45%.

Enamikus riikides saab vähemalt osa 9-aastastest õppuritest haridust mingit liiki mittekaasavalt korraldatud keskkonnas. Enamikus riikides eksisteerib ISCED 1. taseme õppes mingit liiki eriharidus (eraldi koolid ja üksused), samuti eraldi klassid ühtluskoolides.

Üheski osalevas riigis ei õpi 100% 15-aastastest kaasavalt korraldatud keskkonnas. Kõikides riikides eksisteerib ISCED 2. taseme õppes mingit liiki eriharidus (eraldi koolid ja üksused), samuti eraldi klassid ühtluskoolides.

Seostades vanusepõhise valimi andmed ISCED tasemetega, on kaasavas hariduses registreerumise määrad ISCED tasemetete 1 ja 2 puhul peaaegu samad.

Andmekogus on õppurite kohta, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, esitatud ISCED 1. ja 2. tasemel põhinev jaotus, mis puutub:

- tuvastamismääradesse;
- õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, suunamise jaotusse, arvatuna kogu registreeritud õpilaskonna põhjal;
- õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, suunamise jaotusse, arvatuna õpilaskonna põhjal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus.

Mis puutub tuvastamismääradesse, on 2014. aasta andmed saadaval 29 riigi kohta:

ISCED 1. taseme puhul jääb hariduslike erivajaduste tuvastamise määr vahemikku 0,62% kuni 10,89%; kogukeskmine 29 riigi kohta on 2,62%.

ISCED 2. taseme puhul jääb hariduslike erivajaduste tuvastamise määr vahemikku 0,50% kuni 6,82%; kogukeskmine 29 riigi kohta on 2,23%.

Mis puutub tuvastamismääradesse, on 2016. aasta andmed saadaval 30 riigi kohta.

ISCED 1. taseme puhul jääb hariduslike erivajaduste tuvastamise määr vahemikku 0,62% kuni 12,57%; kogukeskmine 30 riigi kohta on 2,37%.

ISCED 2. taseme puhul jääb hariduslike erivajaduste tuvastamise määr vahemikku 0,45% kuni 7,94%; kogukeskmine 30 riigi kohta on 2,07%.

Peale hariduslike erivajaduste tuvastusmäära jaotuse ISCED tasemete vahel, uurime ka ISCED jaotumist ISCED tasemete sees. See põhineb õppurite koguarvul ISCED 1. / ISCED 2. tasemes, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, võrreldes kõigi õpilaste koguarvuga samas ISCED tasemes.

2016. aasta andmed on saadaval 30 riigi kohta. Kogukeskmine ISCED 1. tasemes on 4,12%, vahemikuga 0,90% kuni 19,45%. Kogukeskmine ISCED 2. tasemes on 4,86%, vahemikuga 1,42% kuni 22,48%.

Õppurite osakaalu suhe ISCED 1. ja 2. tasemes, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, erineb riikide seas märgatavalt. Enamikus riikides osakaal suureneb ISCED 1. tasemest 2. tasemeni.

Üks võimalik seletus on, et paljud õppurid nendes riikides säilitavad toevajaja „sildi“ kogu oma koolitee vältel. Neile lisanduvad teised õppurid, kelle kohta tehakse ametlik hariduslike erivajaduste otsus hiljem, ISCED 2. tasemes.

Tuleb märkida, et see muster ei hõlma kõiki riike: üksikutes riikides on ISCED 1. tasemes rohkem õppureid, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus.

Erinev arv riike on võimeline esitama andmeid 10 näitaja kohta, mis puudutavad õppurite, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, erinevatesse hariduskeskkondadesse suunamise ISCED taseme põhise jaotust (kaasav haridus, eriklassid, erikoolid, mitteformaalne haridus, kõik eraldi keskkonnad).

Vaadates kõiki olemasolevaid näitajaid, hoolimata erinevustest ja erinevatest muustritest riikide vahel, ei muutu oluliselt ISCED 1. tasemest 2. tasemeni üheski hariduskorralduse vormis õppurite osakaal, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus. Üleüldine keskmine kaasavalt korraldatud keskkonnas ja eriklassides registreerumise määr on ISCED 1. tasemes veidi kõrgem kui 2. tasemes. Ainult erikoolide puhul näeme seda väikest erinevust ümberpöörduvalt: ISCED 2. tasemes on 1. tasemega võrreldes suhteliselt rohkem õppureid erikoolides.

Ent vaadates kombineeritud andmeid kõikide õppurite kohta kõigis eraldi õppe liikides – ja võttes arvesse riikidevahelisi erinevusi – näeme, et ISCED 1. tasemes saab rohkem õppureid täiesti eraldi haridust kui 2. tasemes.

EASIE TÖÖ TAUSTAKS

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur (edaspidi: agentuur) on üle 20 aasta olnud oma liikmesriikide koostööorganiks kaasava hariduse poliitika küsimustes (hõlmates hetkel 35 kohtualluvust 31 liikmesriigis).

Euroopa Agentuuri kaasava hariduse statistika (EASIE) andmekogumistöö rajaneb mitmel agentuuri varasemal tegevusel. Esimest korda kogus agentuur võrdlevaid kvantitatiivseid andmeid õppurite kohta, kellel on tuvastatud hariduslikud erivajadused, 17 agentuuri liikmesriigis 1999. aastal. See töö kuulus hindamisele Euroopa Komisjoni Sokratese programmi raames. 1999. aastal kogutud informatsioon vaadati üle ning selles nähti kasulikku viitematerjali agentuuri liikmesriikide esindajate tarbeks. Võeti vastu otsus koguda regulaarselt kvantitatiivseid andmeid õppurite arvu kohta, kellel on tuvastatud hariduslikud erivajadused, ning selle kohta, kus nad haridust saavad. Sääraseid andmeid on agentuuri liikmesriikide esindajad kogunud ja agentuurid välja antud iga kahe aasta tagant alates 2002. aastast. Rohkem üksikasju leiata [EASIE metoodikaraportist](#) (Euroopa Agentuur, 2016), mis hõlmab 2014. ja 2016. aasta andmekogumistööd², ja erinevatest „[Riikide andmed eripedagoogika kohta](#)“ [väljaannetest](#) (Euroopa Agentuur, 2009; 2010; 2012).

EASIE andmekogumistöö on pikaajaline, järkjärguline Agentuuri tegevus. Selle eesmärgiks on heita valgust õppurite õiguste ja haridussüsteemi kvaliteedi ja tõhususe küsimustele, nagu neid on kirjeldatud [lapse õiguste konventsioonis](#) (Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, 1989) ja [puuetega inimeste õiguste konventsioonis](#) (Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, 2006), nagu ka Euroopa Liidu [hariduse ja koolituse strateegilistes eesmärkides](#) (HK 2020) (Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2016).

Andmete katvus

EASIE töö esindab muutust Agentuuri andmekogumistöö rõhuasetuses. Erinevalt varasemast ei keskendu see ainult hariduslike erivajadustega õpilastele ja suunamisele omaette, eraldatud keskkondadesse, vaid hõlmab kõiki õppureid, kes saavad kohustuslikku haridust, ja õppimist kõikides hariduse liikides – kaasavas ja eraldi hariduses. Peale selle esitatakse EASIE andmetes laiem näitajate ring, mis hõlmab juurdepääsu kaasavale haridusele, sealhulgas andmete jaotust soo ja ISCED taseme põhjal – praegu ISCED 1. ja 2. taseme põhjal.

EASIE andmekogumistöö hõlmab:

- koolikohustuslikus vanuses õpilaskonda ISCED 1. ja 2. tasemel (teatud vanusevahemikus õpilaste arvu, kes on kooli registreeritud);
- kõiki kohustusliku hariduse sektoreid (riiklik, iseseisev ja eraharidus);
- kõiki võimalikke haridussuunamisi (ühtluskoolid, eriklassid ja eraldi üksused ja erikoolid);

---

² 2018. andmekogumistöö saateks on valmistatud ette uus versioon EASIE metoodikaraportist (Euroopa Agentuur, 2018b).

- mitteformaalset haridust (nt hariduse pakkumine teistelt sektoritelt, näiteks tervishoiu- või sotsiaalteenuste raames);
- õppureid, kes ei saa üheski vormis haridust.

See raport uurib saadaolevaid andmeid kõikide riikide kohta, kes osalevad andmekogumistöös.

2014. aasta andmekogum hõlmab 30 riigi esitatud andmeid: Belgia (flaamikeelne kogukond), Belgia (prantsuskeelne kogukond), Eesti, Hispaania, Holland, Horvaatia, Iirimaa, Island, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Malta, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi, Ungari ja Ühendkuningriik (Inglismaa, Põhja-Iirimaa, Šotimaa ja Wales).

2016. aasta andmekogum hõlmab samuti 30 riigi esitatud andmeid, kuid need pole täpselt samad riigid: Belgia (flaamikeelne kogukond), Eesti, Hispaania, Holland, Horvaatia, Iirimaa, Island, Itaalia, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Malta, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi, Ungari ja Ühendkuningriik (Inglismaa, Põhja-Iirimaa, Šotimaa ja Wales).

Mõlemad andmekogumit on analüüsitud seoses 17 näitajaga, mis tuvastati ja lepiti kokku koos riiklike andmeekspertidega (ja mis on täielikult esitatud [lisas](#)). Näitajad põhinevad kolmel riiklike andmete valdkonnal:

- õpilaskonna ja registreerumise andmed
- õppurite andmed, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus
- vanusepõhise valimi andmed (9- ja 15-aastased), mis vastavad ISCED 1. ja 2. tasemele.

EASIE andmed keskenduvad kõikidele õppuritele, vanusepõhiste valimitele kõikidest õppuritest ja ühele õppurite alamrühmale, kes saavad toetust oma hariduslike vajaduste täitmiseks, st õppurid, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus.

Praegu ei kogu agentuur riikidelt andmeid õppurite kohta, kelle kohta **pole** tehtud ametlikku hariduslike erivajaduste otsust, kuid kes saavad õppes mingit liiki lisatoetust. Agentuuri liikmesriikide esindajatega on kokku lepitud, et neisse õppuritesse puutuvate andmete kogumist nähtavas tulevikus plaanis ei ole.

Olulised aspektid EASIE andmekogumistöös

Kõikides osalevates riikides on kaasava hariduse poliitika ja praktika kontekst väga erinev. Selleks et ülalkirjeldatud valdkondi hõlmavad riiklikud andmed oleksid suhteliselt võrreldavad, on kasutatud kahte järgmist olulist praktikas rakendatavat definitsiooni, mis on tuvastatud ja kokku lepitud koos riiklike andmekogumisekspertidega.

Ametliku hariduslike erivajaduste otsuse praktikas rakendatav definitsioon

Ametliku otsuse tulemusena tunnustatakse õppuri õigust hariduslikule lisatoele, et täita tema õppevajadused.

Ametlik otsus vastab järgmistele kriteeriumitele.

- Korraldati haridusliku hindamise protsess, kuhu on kaasatud valdkondadevaheline meeskond.
- Valdkondadevahelisse meeskonda kuuluvad liikmed nii õppuri koolist kui ka väljastpoolt seda.
- Olemas on juriidiline dokument, mis kirjeldab tuge, mida õppuril on õigus saada, ja mida kasutatakse plaanimise alusena.
- Ametlik otsus vaadatakse üle formaalse ja regulaarse protsessi raames.

Kõik kogutud andmed, mis on seotud õppuritega, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, vastavad sellele ametliku hariduslike erivajaduste otsuse rakendatavale definitsioonile.

Kaasava korralduse praktikas rakendatav definitsioon

Kaasav korraldus viitab haridusele, kus õppur, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, saab haridust tavaklassis koos tavaõppes olevate klassikaaslastega suurema osa koolinädalast (80% või enam).

Agentuuri varasem andmekogumistöö ja varasemad projektid on kasutanud seda 80% õppeaja suunamise sihttasel erineval kujul. 80% näitab selgelt, et õppur veedab tavahariduslikus korralduses suurema osa õppenädalast. Samas jätab see ruumi võimalustele tagasitõmbumiseks väikesesse gruppi või üks-ühele konteksti piiratud ajaks (st 20% või üks päev nädalas).

Mitte kõik riigid pole võimelised esitama täpseid andmeid seoses 80% õppeaja suunamise sihttasemega. Seetõttu on tuvastatud ja kokku lepitud analoogid ning vajadusel neid rakendatud. Vaadake konkreetset [taustainfot riigiti](#), kust leiate rohkem üksikasju (Euroopa Agentuur, kuupäev puudub-c).

EASIE andmeanalüüsi põhirõhk

EASIE töö pikaajaline ambitsioon on pakkuda:

- kokkulepitud näitajate komplekti, mis aitaks juhtida poliitikakujundajate tööd seoses Euroopa Liidu hariduse ja koolituse eesmärkidega ja *puuetega inimeste õiguste konventsiooniga* (Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, 2006);
- andmeid ja toetavat kvalitatiivset informatsiooni, mis heidaks valgust õppurite õiguste küsimustele.

Analüüsi eesmärgiks on esile tõsta peamised järeldused, mis juhivad tööd mainitud rahvusvaheliste suunisdokumentide kohaselt ja [agentuuri seisukohavõtule kaasava hariduse süsteemide suhtes](#) (Euroopa Agentuur, 2015). Eelkõige on siin esitatud informatsiooni eesmärgiks anda juhatust seoses agentuuri kõigi liikmesriikide kaasava hariduse süsteemide ühise lõpliku nägemusega, milleks on: „tagada, et igas vanuses õppuritele pakutakse kohalikus kogukonnas koos sõprade ja kaaslastega sisukaid ja kvaliteetseid haridusvõimalusi“ (ibid., lk 1).

EASIE raames kogu õpilaskonnale keskendumine vastab seisukohavõtudokumendi väitele, et:

„... kaasava hariduse süsteeme juhtiv poliitika peab sätestama selge nägemuse kaasavast haridusest ja kaasava hariduse mõiste kõigi õppurite haridusvõimaluste parandamiseks mõeldud lähenemisena (ibid.).“

EASIE andmekogumistöö abil pole võimalik vastata mitmesugustele kaasava hariduse süsteemide kvalitatiivsetele küsimustele, mis on seisukohavõtudokumendis välja toodud. Samas võib see töö pakkuda informatsiooni seoses „pandliku ja pideva õppe ning pandlike ja pidevate ressurside“ kättesaadavusega (ibid., lk 2), eriti mis puutub haridusliku suunamise eri liikidesse riikides.

Olulised märkused

Riikide esitatud andmed on nii laiaulatuslikud kui momendil võimalik. Kõik andmed on kinnitatud vastavaks agentuuri kokkulepitud rakendatavatele definitsioonidele, mis puutub mõistesse „ametlik hariduslike erivajaduste otsus“ ning 80% õppeaja suunamise sihttasemesse või sobivatesse analoogidesse. Riigid ei näe vajadust muuta neid definitsioone ega seda, kuidas nad nende põhjal andmeid koguvad. Kõik andmed esitavad riiklikud andmeeksperdid ja seejärel kontrollivad ja kiidavad heaks agentuuri liikmesriikide esindajad. Kõik andmetega seotud kalkulatsioonid – esitatud riikidevahelistes raportites – on kontrollitud ja heaks kiitnud nii andmeeksperdid kui ka agentuuri liikmesriikide esindajad.

Samas on andmekogumites mõned probleemid, mida ei tohiks ignoreerida. Järgnevad märkused juhivad tähelepanu mõnele andmekogumistöö käigus tekkinud meetodilisele ja/või menetlusküsimusele, mida tuleks seda raportit lugedes silmas pidada.

Riikide arv, kes esitasid andmeid seoses konkreetsete näitajatega, erineb nii andmekogumite sees kui ka nende vahel. See tähendab, et eri näitajatega seotud kalkulatsioonid hõlmavad eri arvu riike. Seega pole võimalik eri näitajaid omavahel usaldusväärsetl võrrelda. Selles raportis on järelused enamasti iga näitaja kohta eraldi esitatud.

Kõigi riikide informatsioonis esineb puuduvaid andmeid, muuhulgas seoses hariduslike erivajadustega õppurite paigutusega ning soopõhise jaotusega. Mõne riigi puhul on seoses konkreetsete küsimustega esitatud andmeteks null (0) siis, kui oleks sobilikum osutada puuduvatele (M) andmetele. Riikidevahelistes raportites esitatud andmekalkulatsioonides on enamik nulle asendatud M-iga, seda asjassepuutuvate riikide nõusolekul.

Erinevatel riikidel on oluline mõju näitajate kogukeskmistele. Suurema rahvaarvuga riikidel on kogukeskmistele palju suurem mõju kui väiksema rahvaarvuga riikidel. Seetõttu tuleb kogukeskmistesse puutuvaid järelusi teha ettevaatlikult.

KASUTATUD ALLIKAD

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur, 2009. *Special Needs Education Country Data 2008 [Riikide andmed eripedagoogika kohta 2008]*. (A. Watkins, toim). Odense, Taani. www.european-agency.org/resources/publications/special-needs-education-country-data-2008 (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur, 2010. *Special Needs Education Country Data 2010 [Riikide andmed eripedagoogika kohta 2010]*. (A. Watkins, toim). Odense, Taani. www.european-agency.org/resources/publications/special-needs-education-country-data-2010 (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur, 2012. *Special Needs Education Country Data 2012 [Riikide andmed eripedagoogika kohta 2012]*. (A. Lénárt ja A. Watkins, toim). Odense, Taani. www.european-agency.org/resources/publications/special-needs-education-country-data-2012 (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2015. *Agentuuri seisukohavõtt kaasava hariduse süsteemide suhtes*. www.european-agency.org/resources/publications/agency-position-inclusive-education-systems-flyer (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2016. *European Agency Statistics on Inclusive Education (EASIE): Methodology Report [Euroopa Agentuuri kaasava hariduse statistika (EASIE): Metoodikaraport]*. (A. Watkins, S. Ebersold ja A. Lénárt, toim). Odense, Taani. www.european-agency.org/data/methodology-report (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2017. *European Agency Statistics on Inclusive Education: 2014 Dataset Cross-Country Report [Euroopa Agentuuri kaasava hariduse statistika: 2014 andmekogumi riikidevaheline raport]*. (J. Ramberg, A. Lénárt ja A. Watkins, toim). Odense, Taani. www.european-agency.org/resources/publications/european-agency-statistics-inclusive-education-2014-dataset-cross-country (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2018a. *European Agency Statistics on Inclusive Education: 2016 Dataset Cross-Country Report [Euroopa Agentuuri kaasava hariduse statistika: 2016 andmekogumi riikidevaheline raport]*. (J. Ramberg, A. Lénárt ja A. Watkins, toim). Odense, Taani. www.european-agency.org/resources/publications/european-agency-statistics-inclusive-education-2016-dataset-cross-country (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2018b. *European Agency Statistics on Inclusive Education: Methodology Report – Updated 2018 [Euroopa Agentuuri kaasava hariduse statistika: Metoodikaraport – uuendatud 2018]*. (A. Lénárt, J. Ramberg ja A. Watkins, toim). Odense, Taani

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, kuupäev puudub-a. *Data web area [Andmete veebikeskkond]*. www.european-agency.org/data (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, kuupäev puudub-b. *List of data experts [Andmeekspertide nimekiri]*. www.european-agency.org/data/list-data-experts (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, kuupäev puudub-c. *Data tables and background information [Andmetabelid ja taustinfo]*. www.european-agency.org/data/data-tables-background-information (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2016. *ELi koostöö hariduse ja koolituse alal (HK 2020)*. Luksemburg: Väljaannete Talitus. eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aef0016 (viimati kasutatud oktoobris 2018)

UNESCO statistikainstituut, 2012. *International Standard Classification of Education (ISCED) 2011 [Rahvusvaheline ühtne hariduse liigitus (ISCED) 2011]*. Montréal: UNESCO statistikainstituut. uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, 1989. *Lapse õiguste konventsioon*. www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx (viimati kasutatud oktoobris 2018)

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, 2006. *Puuetega inimeste õiguste konventsioon*. www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html (viimati kasutatud oktoobris 2018)

LISA: EASIE NÄITAJAD 2014. JA 2016. AASTAST

---

1. Tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr, arvutatud kogu registreeritud õpilaskonna põhjal

---

Näitaja 1.1: tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr (%)

Näitaja 1.2: kaasavas hariduses registreerumise määr (%)

2. Vanusepõhised valimid

Näitaja 2.1: 9-aastaste vanusepõhise valimi tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr (%)

Näitaja 2.2: 15-aastaste vanusepõhise valimi tavaharidust pakkuvasse kooli registreerumise määr (%)

Näitaja 2.3: 9-aastaste vanusepõhise valimi kaasavas hariduses registreerumise määr (%)

Näitaja 2.4: 15-aastaste vanusepõhise valimi kaasavas hariduses registreerumise määr (%)

3. Õppurid, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus

---

3a. Tuvastamismäärad

Näitaja 3a.1: õppurite protsentmäär, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, arvutatud registreeritud õpilaskonna põhjal.

3b. Õppurite suunamise jaotus, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus, arvutatud registreeritud õpilaskonna põhjal

Näitaja 3b.1: õppurite protsentmäär, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on kaasavalt korraldatud hariduses, arvutatud registreeritud õpilaskonna põhjal (%)

Näitaja 3b.2: õppurite protsentmäär, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on eriklassides, arvutatud registreeritud õpilaskonna põhjal (%)

Näitaja 3b.3: õppurite protsentmäär, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on erikoolides, arvutatud registreeritud õpilaskonna põhjal (%)

Näitaja 3b.4: õppurite protsentmäär, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes on mitteformaalses hariduses, arvutatud registreeritud õpilaskonna põhjal (%)

Näitaja 3b.5: õppurite protsentmäär, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes õpivad tavaõppuritest täiesti eraldi, arvutatud registreeritud õpilaskonna põhjal (%)

3c. Õppurite suunamise jaotus, arvatatud hariduslike erivajadustega õpilaskonna põhjal

Näitaja 3c.1: kaasavas hariduses õppurite protsentmäär kõigist õppuritest, kellel kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus (%)

Näitaja 3c.2: ühtluskoolide eriklassides õppurite protsentmäär kõigist õppuritest, kellel kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus (%)

Näitaja 3c.3: erikoolides õppurite protsentmäär kõigist õppuritest, kellel kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus (%)

Näitaja 3c.4: mitteformaalses hariduses õppurite protsentmäär kõigist õppuritest, kellel kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus (%)

Näitaja 3c.5: õppurite protsentmäär, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus ja kes saavad täiesti eraldi haridust, kõigist õppuritest, kelle kohta on tehtud ametlik hariduslike erivajaduste otsus.

Sekretariaat:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org/data

